

Från KFMLR:s tidskrift *Klasskampen* 4/1972

Ernst Thälmann

Hamburgupproret

(oktober 1925)

Idag för två år sedan, den 23 oktober 1923, klev Hamburg upp på barrikaderna. Driven av inflationstidens elände, trängd av de arbetande massornas oerhörda nöd, buren av bolsjevismens anda, grep den bästa, mest revolutionära delen av Hamburgs arbetare till geväret och tog upp kampen mot de kapitalistiska förtryckarna.

Två år har gått sedan den 23 oktober 1923. Mycket har ändrats under tiden i Tyskland och i hela världen. Vi, kommunisterna, har visserligen slagits och med oss hela den tyska arbetarklassen. Det borgerliga Tysklands stabilisering har lyckats i viss begränsad omfattning. Bourgeoisin får nytt hopp. Proletariatet genomlevde ett år av modfällighet och reträtt. När vi idag omnämner den hamburgska gatustridens tvååriga återkomst så sker det inte p g a att den 23 oktobers kalenderdag återkommer. Jubileum är inga tomma minnesdagar för kommunisterna och proletariatets klassmedvetna del utan riktlinjer för klasskampen, ledsnöret för aktionen. Just den politiska situationen som vi idag befinner oss i kräver med befallande tvång av oss att vi fullkomligt klart förstår Hamburgupprorets historiska betydelse och dess lärdomar.

Vilka var orsakerna till striderna i Hamburg? Var det enbart kommunisternas agitation, var det illegala hemliga organs beslut som de borgerliga domstolarna påstår? Nej. Orsakerna ligger djupare. Upproret var varken framsprunget ur det blinda tillfället eller några samman-svurnas fria vilja. Hamburg-upproret var framsprunget ur den revolutionära situationen hösten 1923.

Under hösten 1923 drabbades hela Tyskland av den djupaste kris i bourgeoisin, en kris som grep kring sig bland alla klasser och skikt i befolkningen. Ententeimperialismen hade fullbordat sitt förstörelsearbete. Det tio månader långa Ruhrkriget hade förlorats av den tyska bourgeoisin. Markvalutan, som räknade 8.000 vid rikskansler Cunos regeringstillträde ökade senare till en billion. Arbetarna kunde inte längre köpa sig något för lönen. Även "statens trognaste tjänare", statstjänstemännen, började att rebellera. Mellanskikten var ruinerade. Svältens vålnad skred genom Tyskland. Bourgeoisins regering konfronterades maktlöst med förfallet. Stresemann, dåvarande inrikesministern, förklarade efter Cuno-strejken, att hans regering "kommer att bli den sista borgerliga regeringen i Tyskland".

Redan under våren 1923 böljade väldiga strejkrörelser i Ruhrområdet och Oberschlesien. Nya vågor av klasskampen rullade fram. Arbetarna kämpade ännu inte om makten utan om de trängsta dagskrav, om den mest brännande nödens undanröjande. Kampen försiggick fortfarande övervägande i "fredliga former". Under det att Högersocialdemokraterna, i förbund med riksvärnsgeneralerna och polispresidenterna, rustade för ett blodigt krossande av proletariatet gjorde samtidigt "vänster"-socialdemokraterna allt för att göra arbetarna värnlösa, hindra dem från maktkampen, avspisa dem med fraser och tränga tillbaka dem till förkrigstidens "fredliga", parlamentariska kampformer. Men de fem revolutionsårens logik var starkare än skurkaktigheten från de högra och fegheten hos de "vänster"-socialdemokratiska ledarna.

I och med Cuno-regeringens fall spred sig inbördeskrigets gnistor genom Tyskland. Redan tidigare hade det skjutits i Ruhrområdet, i Hannover, i Oberschlesien, i Bayern och i andra delar av Tyskland. Nu blev det med varje ögonblick mer uppenbart att ett fredligt avgörande inte längre var möjligt. Den obarmhärtiga, våldsamma kampen klass mot klass blev oundviklig. Strejker blev till sammanstötningar. Demonstrationer blev blodiga småstrider

mellan arbetarna och polisen i ett dussintal tyska städer. Det kom till det ögonblick, om vilket Lenin 1906 i "Moskvaupprorets lärdomar" sade: Det visade sig "att generalstrejken hade överlevt sig själv som självständig och huvudsaklig kampform, att rörelsen med spontan, oemotståndlig kraft bryter igenom denna trånga ram och skapar en högre kampform — upproret." (Lenin VV I:2, s 167). Detta ögonblick närmare vi oss i oktober 1923 med ofantligt tempo. En omedelbar revolutionär situation var för handen. Alla betingelser för arbetarklassens seger fanns förutom en enda: existerandet av ett klart, järnhårt sammanslutet, ouplösligt med de breda massorna förbundet kommunistiskt parti som var beslutet och i stånd att sammanfatta arbetarmassornas spontana kamp, att organisera och leda den.

Vårt partis ledning svek i den avgörande stunden. Att ledande kommunister gemensamt med vänstersocialdemokrater inträdde i den sachsiska regeringen hade varit riktigt enbart då detta steg hade tjänat ett enda mål: revolutionens organisering, massornas igångsättande, på det att kampen skulle tas upp i hela Tyskland. Just detta mål tappade vårt partis dåvarande ledning ur sikte. Våra ledare utnyttjade sin ställning i den sachsiska regeringen, inte för att släppa lös, utan för att förhindra kampen. Det var inte koalitionspolitik därför att de inträtt i den sachsiska regeringen, utan därför att de lät dra sig vid näsan och leda sig, istället för att leda in arbetarmassorna i kampen mot riksregeringen.

De glömde att rörelsen måste gå över i en "högre kampform". De inskränkte den i en "trång ram", ja, de försökte även att spänna ramen för de ekonomiska och politiska striderna än "trängre". De gav uppdraget att avbryta pågående strejkrörelser, eftersom den avgörande kampen stundade.

Vårt parti som helhet var ännu för omoget att hejda dessa fel av ledningen. På så sätt misslyckades revolutionen hösten 1923 på att det fattades en av dess viktigaste förutsättningar: Det fattades ett bolsjevistiskt parti. Sachsenpolitiken slutade utan strid. Riksexekutiven, de vita generalernas inmarsch, beseglade nederlaget. Är därmed oktober 1923:s historia utdömd? Nej, och åter nej. Det begicks senare upprepade gånger felet att i resolutioner och artiklar, ja, även i tal framför domstolen att enbart hänvisa till Sachsen, när det talades om oktober 1923. Men det fanns inte enbart Sachsen, det fanns också Hamburg.

Hamburg bekräftade i massomfattning Lenins lära "att rörelsen med spontan, oemotståndlig kraft bryter igenom denna trånga ram och skapar en högre kampform — upproret".(ibid)

Upproret i Hamburg utgjorde som det heter i januariexekutivens teser från 1924 "motpolen till Sachsen".

De som i hela vårt partis historia fram till Frankfurt enbart ser oförmåga, svek och opportunism, glömmer Hamburgkampens väldiga lära. De glömmer, att vårt partis bredaste medlemsmassor inte alls låg i halvdvala, i passiv vanmakt, utan att de var beslutna att sätta in sina liv för att bekämpa makten. Och arbetarna i Hamburg kan med större rätt än alla andra säga: det var inte enbart de hamburgska, utan också de berlinska, de sachsiska och alla andra kommunistiska arbetarna i Tyskland, som var beredda att strida.

Wasserkante (kustområdet) hade genomgått samma utveckling som hela det övriga Tyskland. En våg av strejker och lönestrider rasade i hela kustområdet. Den 20 oktober genomfördes i Hamburg väldiga demonstrationer av arbetslösa. I olika stadsdelar plundrades livsmedelsaffärer och det blev blodiga sammanstötningar med polisen. Det fridlysta området genombröts med våld för första gången på årtal. Tisdagen den 23 oktober prick kl 5 överfölls polisstationer i nästan alla Hamburgs ytterområden av revolutionära kamptrupper. Samtliga poliser avväpnades. De revolutionära kamptrupperna tog med sig alla de 17 polisstationernas vapen- och ammunitionsförråd. När polispresidiet skickade sin polispiket och den utifrån hämtade förstärkningen, hade kampområdena förvandlats till beväpnade fästningar. Hundratals

arbetare och arbetarkvinnor byggde barrikader på gatorna. Odödligt förblir det röda Barmbecks ära. Polistrupper var i anmarsch med hela kompanier och bataljoner, men de måste varje gång vända om med oförrättat ärende. Deras förluster blev större vid varje stormangrepp. De barmbeckska arbetarna hade huggit träd, rivit upp gatstenar och med hjälp av trädstammar, stenar och sand gjorde de barrikader på gatorna. Bakom dessa skyddsvärn kämpade de som tigrar. De första kamprupperna var obeväpnade när de överrumplade polisstationerna. Till att börja med hämtade de gevär och ammunition från polisen. 300 man utstod i tre dagar och nätter polisens, riksvärnets och marinens 6 000 legoknektars snabb- och trumeld. De sköt i tre dagar och tre nätter. De angrep, de föll, de vek tillbaka, men de kapitulerade inte. Dessa män räddade KPD:s ära. De var den tyska arbetarklassens prisboxare.

Hamburgupproret besegrades. Barrikadkämparna kuvades. Ett fåtal dödades, den bästa delen fängslades, förföljdes och skingrades. Än idag sitter de i tukthus och fästningar. Genom sitt hjältemodiga försvar i de hamburgska högförräderiprocesserna visade de på vilket sätt kommunister måste uppträda framför borgerliga klassdomstolar. Den proletära revolutionen har tålt mer än ett nederlag. Pariskommunen trampades ned. Och den vaknade trots det på nytt. 1905 års ryska revolution hamnade i tsarens galgar eller Sibiriens fångelser. Och den skred vidare, starkare, mer beslutsamt och stoltare. Inte ens Hamburg är dött. Hamburg går inte att kuva. Nya uppror av proletariatet, nya segrar för kontrarevolutionen följde efter oktober 1923..I Polen, i Estland, i Bulgarien reste sig arbetarna och blev slagna. Och ändå kommer de att segra, proletariatets uppror är etapperna i revolutionens segertåg, inte enbart genom deras omedelbara positiva resultat utan framförallt på grund av de stora lärdomar som de ger hela arbetarklassen. Vilka är då de viktigaste lärdomarna av upproret i Hamburg?

- 1) En kvantitativt liten skara proletärer som kämpat under diktaturens banér med största hjältemod, kunde med framgång militärt hålla stånd mot den tjugofaldiga övermakten, bourgeoisis välorganiserade och välbeväpnade trupper.
- 2) Hamburgs oktoberkämpars oförglömliga ära består däri att de i en revolutionär situation grep till vapen även om de inte hade segern till 99 % i fickan. Leninismen lär att man måste ta upp kampen när allvarliga chanser till seger föreligger. En garanti för seger finns det aldrig i förväg. Nederlaget i en sådan kamp är tusen gånger mer fruktbart och värdefullt för arbetarklassens framtid än en reträtt utan kamp.
- 3) Upproret förde till nederlag eftersom det förblev isolerat, eftersom det inte genast understöddes i Sachsen och i hela riket. Må arbetarna på enskilda orter ta upp kampen med största hjältemod, burna av den starkaste massrörelse: de blir slagna om inte proletariatet i hela landet går med dem. Just däri, i organiseringen och sammanslutningen av hela arbetarklassen i alla industricentra och storstäder i hela landet, består det kommunistiska partiets roll som proletariatets förtrupp. Just därför behöver vi ett järnhårt, helt enigt, fullkomligt sammansmält och ovillkorligt disciplinerat parti.
- 4) Det är inte sant att Hamburgupproret var en kupp, utan det bars med sympati av de bredaste massorna. Till och med polissenator Hense måste ursinnigt medge att de socialdemokratiska arbetarna i Hamburg, den mest högervridna organisationen av SPD, och med dem de vidaste kretsar av befolkningen höll på kommunisterna. Vår svaghet bestod däri att vi inte förstod att fast knyta massorna till oss, att i rätt tid dra dem över till oss i alla delstrider, att sluta enhetsfront med dem mot de socialdemokratiska ledarna.
- 5) För att vid den oundvikligen kommande upprepningen av Hamburgupproret i mycket större måttstock kunna segra, måste vi likt en kil tränga in i massorna, förena oss med dem genom tusen hakar, bilda en verklig proletär enhetsfront med miljoner arbetare. I fackföreningarna, i alla arbetarklassens partilösa organisationer, måste en stor revolutionär flygel växa fram, som gemensamt med kommunisterna blir bärare av den kommande kampen.

6) Frånvaron av en stark rådsrörelse måste ses som en särskild brist under Hamburgs oktoberdagar. Detta faktum förstod partiet inte tillräckligt. Råden är de organ, som i en revolutionär situation sammanfattar proletariats miljonmassor, som bildar kampens ryggrad. Denna lärdom får vi inte heller glömma i den nuvarande perioden mellan två revolutioner.

7) Proletariatets maktövertagande är ingen engångsakt. Det består inte bara i den militära kampen mot bourgeoisins trupper utan det måste förberedas genom årslångt, uthålligt arbete av det kommunistiska partiet och hela proletariatet. Den kommande segern över bourgeoisin måste genom otaliga delstrider uppfostras, förberedas, organiseras. Detta är vår huvuduppgift i den nuvarande perioden.

8) Det är inte sant att genom oktobernederlaget 1923 en enastående revolutionär situation en gång för alla blev försummad. Nederlaget 1923 var inget långvarigt nederlag, lika lite som Spartakusförbundets nederlag under Noskedagarna 1919 var varaktigt. Stabiliseringen av det borgerliga Tyskland är inte långvarigt, trots Dawesplan och garantipakt. Den kapitalistiska stabiliseringen genomlever redan nu sin första "andnöd". Det stora resultatet av Hamburgupproret är att arbetarna har sett den skenbart oslagbara klassfienden tre gånger tjugofyra timmar i hela sin svaghet. Under Hamburgdagarna har arbetarna sett bourgeoisir vid randen av avgrunden. Och de kommer aldrig att glömma denna syn. Vi närmar oss inte ett nederlag utan istället en ny kamp. Vi går med tvingande nödvändighet den andra revolutionen i Tyskland till mötes. Därför tillhör Hamburgsupproret inte "historien" utan är ett prov för framtiden.

9) Upproret var ett mönsterexempel på den revolutionära kampens lysande friktionsfritt fungerande organisering. Men det uppenbarade samtidigt stora organisatoriska brister i vårt parti. Hamburgs kämpar hade den fullaste sympati bland arbetarna i företagen, men de hade organisatoriskt ingen förbindelse med dem. Hela obrukbarheten i vår gamla ödesdigra, efterblivna socialdemokratiska bostadsorganisering avslöjades. Valmaskinen passar inte för barriaderna. Den svåraste luckan i Hamburgs kampfront var avsaknaden av kommunistiska driftceller. En kämpa-skara som Hamburgs, som stöder sig på fast rotade celler på alla företag och på föreningen med de bredaste arbetarmassor, kommer i framtiden i en liknande situation att vara okuvlig.

10) Den största och värdefullaste lärdomen av Hamburgupproret är att det kommunistiska partiet i den proletära revolutionen storartat uppfyllde sin roll. Kommunisterna var inte bara i ord utan i handling förtruppen, arbetarklassens vägvisare. De gav rörelsen ett klart upptecknat mål, ett riktigt formulerat program: proletariatets diktatur. I detta avseende står Hamburgskampen på en långt högre nivå än alla tidigare rörelser. Till exempel marsaktionen 1921 kan inte jämföras med Hamburgupproret. Bara genom att partiet hade ledningen av kampen i ett fast grepp blev för första gången i Västeuropa lärorna från Marx och Engels förstådda och förverkligade av Hamburgs revolutionärer: läran om att upproret är en konst och att huvudregeln i denna konst är en djärv orubblig och beslutsam offensiv.

Det är Hamburgupprorets viktigaste lärdomar. De grymma lärpengar som vi betalade för dem var dödandet och fängslandet av våra bästa kamrater. Och ändå: dessa offer kommer att löna sig hundrafalt. Dessa offer lämnades inte enbart för uppbyggnaden av ett bolsjevikparti i Tyskland utan för hela arbetarklassens framtid.

Ögonblickligen befinner vi oss inte i den direkta anstormningens period, i perioden för den omedelbara kampen om statsmaktens erövring. Vi befinner oss i perioden mellan den första och andra revolutionen. Om man analyserar världsläget och den konkreta situationen i Tyskland så är det klart för varje allvarlig människa att den nuvarande "andningspausen" kommer att vara länge. Vi måste utnyttja den väl, för att lära oss, för att utvidga våra krafter,

för att skola oss och arbetarklassen, för att förbereda oss och arbetarklassen politiskt och organisatoriskt på nya våldsamma hamburgska dagar, i alla Tysklands städer.

Just i den nuvarande perioden av tålmodiga småstrider, av seglivade långsamt växande delrörelser får vi inte en enda minut glömma betydelsen av och lärdomarna från Hamburgupproret. Vårt parti genomgår en avgörande omställning från spetsen ner till djupet. Det utrotar den skenrevolutionära, frasadikala stilen. Det utrotar sekterismens rester, föraktet för massorna i sina egna led. Det ändrar taktiken för att än fastare, än tätare sammanknytas med de socialdemokratiska arbetarna, med massorna i fackföreningarna och i fabrikerna. Det börjar att fullkomligt omgestalta sina organisatoriska grundvalar. Det arbetar på att skapa en stor vänsterflygel i arbetarrörelsen.

För att fylla denna uppgift behöver vi framför allt det tålmodiga, mödosamma, hårdnackade dagsarbetet. Betyder det att lämna Hamburgupprorets politiska linje? Nej. När vi tappar den är vi förlorade. Genom övergången till politiken att vinna massorna och att leda dem skapar vi klassbasen för ett andra Hamburguppror som har ofantligt större omfång, mycket större räckvidd, djupare historisk betydelse än det första upproret. Mer än någonsin måste i denna period varje tysk kommunist, varje partimedlem, varje medlem av det kommunistiska ungdomsförbundet, varje revolutionär arbetare alltid och orubbligt ha för sina ögon Hamburgs oktoberkämpars bild: kallblodig, dödsföraktande, gränslöst hängiven arbetarklassens sak geväret i handen, framför sig barrikaden, beredd att ta emot fienden och med blicken riktad mot ett enda mål, det största, stoltaste mål som finns för en kommunist: proletariatets diktatur.

Mer om 1923 års upprorsförsök på marxistarkivet

E. H. Carr: [Det misslyckade upproret i Tyskland 1923](#)

A Neuberg (red): [Hamburgupproret](#) (ur Kominternskrift)

Victor Serge: [Om tyska revolutionen 1923](#)

G. Zinovjev: [Den tyska revolutionens problem](#)